

Kaj pa založba? Vaša knjiga je izšla pri radovljiški Didakti.

Založba? Dajte no, še za honorarje nima-
jo, kaj šele za prevod. Četudi sem podpi-
sal avtorsko pogodbo, doslej nisem dobil
niti ficka. Tudi za predzadnjo knjigo ne.
A to razumete?

Ne. Kriza?

Ja. Temu se tudi tako reče.

**Kolikor vas poznam, vas kriza ne bo
ustavila. Kaj pišete?**

Pravljice. Sodobne bodo. Za otroke, se-
veda.

Material?

Ne boste verjeli! Na moji pisalni mizi so
izrezki iz časopisov. Tudi iz vašega. Izre-
zujem vse, kar je povezano z živalmi. Naj
povem primer: tule je članek o hrošču, ki
ga je neki biolog leta 1935 kot velik pri-
vrženec nacizma in Hitlerja poimenoval
Hitlerjev brzec. Iz tega Hitlerja bo nekaj
nastalo. Pri Celju ga je našel neki celjski
učitelj. Ali pa tole: o kravi Ivoni, ki se je
izgubila v Nemčiji in so jo iskali celo po
televiziji. Tudi iz tega je že nekaj nastalo.
In še: v ZDA so našli pijano sovo, jo
odpeljali v zapor, in ko se je streznila,
so jo spustili. Tudi o tem bom nekaj
šaljivega napisal. Tudi zgodba s kitom,
ki je zaplaval v Temzo, lahko nastane. Z
Bohinjskim jezerom bo povezana zgodba
o srcu, ki je pomembna človekova črpalka.
Prebral sem, da prečrpa toliko krvi,
kolikor je vode v Bohinjskem jezeru, joj,
da ne bo pomote: polovico jezera.

Zdenko Kodrič

Večer, ponedeljek, 23. septembra 2013,
priloga Večernica 2013, str. 4

**ANDREJ ROZMAN ROZA: »JAZ
PA BOM ŠE ZMERAJ VERJEL,
DA JE MOŽNO, AMPAK MI PAČ
NOČEMO«**

Andrej Rozman Roza (foto: Robert Balen)

*Pesnik, dramatik, režiser in igravec, ro-
jen leta 1955 v Ljubljani. Študiral slove-
nistiko, vendar je leta 1978 študij pustil
in s prijatelji ustanovil Pocesno gledali-
šče Predrazpadom. Leta 1981 je ustanov-
vil Gledališče Ane Monro. Bil je začetnik
improvizacijskih gledaliških tekmovanj
v Sloveniji. Piše parodične in komične
pesmi, pravljice in gledališke komedije
za otroke in odrasle, predeluje klasič-
na besedila za druge medije oziroma
jih prestavlja v sodobnost ter prevaja.
2003 je ustanovil Rozinteaater, 2009 je
ustanovil versko skupnost Zaničnikov.
Za večernico je nominiran tretjič, prvič
leta 1998 s Skrivnostjo špurkov, drugič
deset let pozneje s Kako je Oskar postal
detektiv.*

**Čofli so spet ena avtohtona slovenska
literarna živalska vrsta.**

Ja, prva podzemna vrsta. Imel sem že špurke, ampak so bili nekaj čisto drugega. Tem sem pa namenil za stanovanje podzemlje oziroma podtalnico. Pisal sem jih iz meseca v mesec, za *Cicibana*, in sem vesel, da se mi je zgodba izšla. Najprej so bili načrtovani za eno leto, potem so se raztegnili na dve. Takšno delo je nevarno in adrenalinsko. Vsak del je samostojna zgodba, vseeno pa moraš nekako zaključiti celoto. Cvikal sem, ampak na koncu za knjigo ni bilo treba nič spreminjat, samo rekapitulacije zgodbe iz prejšnjega nadaljevaja je sčrtal urednik Andrej Ilc.

Ime torej nima nič z ilustratorjem Čohom, vašim skoraj stalnim sodelavcem, temveč najbrž s čofotanjem?

Čofli so bili del mojega vodnega programa. Ravno zdaj pa v Rozinteatru igramo novo predstavo *Od povodnih mož*. Voda se mi zdi najbolj ekološka tema, zato imam zelo rad vodna bitja. Čofle sem dal v podtalnico in jih pripeljal v mesto skozi Cankarjev dom, ki je presekala podtalnico in ga je sprva voda zalivala, tako kot pozneje tudi našo opero. Ker je takrat v Ljubljani prišel na oblast župan, sem uvedel župana, kar je naredilo dogajanje pomembno. Šele v drugi sezoni, ko je bilo treba zgodbo širiti, sem uvedel mammo, tako ful zaposleno. Tako pač delam, jemljem iz svojega okolja. Vedno pa se trudim, pa naj gre za otroke ali odrasle, da je zgodba dinamična in da je takšen že začetek. Nisem za počasne uvode.

Mamo pa tudi očeta čofli precej spreminijo. Izjemno dobro vplivajo nanju. Čofli so sposobni vsega mogočega. Odi-grajo, kar so videli v risanki, hipnotizirajo in se drug na drugega postavljene preoblečejo v ljudi. Vse sorte zmorejo, ker v knjigi to gre, tudi v risanki bi šlo, pri lutkah bi bilo pa že nemogoče oziroma zelo drago. Še vedno se učim, v vseh teh medijih. Ravno sem naredil sinopsisa

za dve lutkovni predstavi in ugotavljam, da je ludnica, če moraš zgodbo omejiti na to, kar lahko odigra en lutkar, ki ima le dve roki in sta lahko v prizoru največ dva lika. Liki se morajo nenehno menjati, saj v zgodbi nastopa osem oseb – a le po dva naenkrat. Nobenih stranskih likov, mlajših bratov in treh razbojnikov. En brat, en razbojnik. Vse je čisto in enostavno. Medtem ko pri Čoflih omejitev ni bilo in sem moral paziti, da ni čudežev preveč.

Tudi narava in kultura lepo najdeta sožitje, gledališče se zgradi okoli drevesa in ne na mestu podrtega drevesa.

No, tu sem imel v mislih drevo, ki je moralo pasti zaradi širitve že omenjene ljubljanske opere. Tista rdečelistna bukev me je zelo prizadela. Še pesem sem napisal o njej.

Je tako, naročniško za Cicibana, nastal ves vaš opus za otroke? Pišete za otroke konstatntno?

Za otroke pišem enkrat na mesec. Zadnje čase raje zgodbe, ker se mi zdi, da sem napisal že dosti pesmi. Zgodbe sem začel pisati zato, ker jih je lažje prevajati, ampak zdaj se mi zdijo veliko bolj zanimive kot pesmi.

Kako pa gre za zdaj vašim prevodom?

Prevedenega nimam skoraj nič. Res zelo malo. Saj se mi ne mudi, ampak malo pa je treba delati na tem. Trudim se v teatru, kjer sem ravno dal prevest v češčino *Že spet obisk*, novembra bom gostoval v Pragi, Brnu in Bratislavi. Vsaj vsake toliko moram malo ven iz naše domače kokoši. Letos sem bil pri slovenskih društvih v Bitoli, Skopju in Sarajevu, oktobra grem v Wales z nekaj pesmimi v angleščini. V glavnem sem pa doma, kjer nam v KUD France Prešeren grozi stečaj in si prizadevam, da bi bilo v njem več malih gledališč, ki nimajo svojih prostorov.

Uredniki in lektorji pri vaših založbah (ali medijih sploh) že vedo, da vašim nedoločnikom ne smejo dodajati predpisanega i-ja. Je bilo urednike literature za otroke, ki skrbijo za pravilno jezikovno vzgojo, težje prepričati? V Čoflih je zmagala vaša raba.

Včasih se komu ne zdi v redu, da otroke učim narobe, a mi dovolijo pesniško svobodo. Jaz imam rad naravno govorico, zato me tisti i res moti in sem prepričan, da je skoraj mrtev in ga uporabljajo samo še tisti, ki se jim zdi tako prav. Jaz ga pa enostavno ne morem uporabljati. A je pri proznih tekstih včasih še zmeraj štala, ker sem površen in me pri pisanju zanese v knjižno normo, lektorji pa potem pustijo te i-je, ker hočem nedoločnike pisati po svoje in se v to ne vtikajo. V češčini je začel i zapuščati nedoločnik v *Dobrem vojaku Švejku*, torej v dvajsetih letih 20. stoletja, in je tam tudi nekonsistenten. To je tranzicijska faza, jezik se bo razvijal po naravni poti, zato se s tem ne obremenjujem. In mi pri prozi lahko, če hočejo, dajo tiste i-je nazaj in se ne jezim. Ampak očitno sem že dovolj star, da mi jih dovolijo.

Noro, da so ključu našraufali j.

Pa saj me motijo še druge črke, recimo j. Ljubljana na primer. V *Krajnski čbelici* so ji ga že vsilili, pri Vodniku je še Lublana. Pa ključ, to je čisto noro, da so mu zraven našraufali j. Zgodaj smo se začeli bližati jugoslovanskim jezikom. Človek se vpraša, koliko je poseganje v jezik obstojno. V mejilih, tako kot v tekstih za teater, kjer jezik mora biti pogovoren, teh j-jev ne uporabljam. Zanimiva je ženska dvojina, ki izginja, mogoče pa tudi ne, saj je nekonsistentna že pri Trubarju. Danes večina reče dve strani in ne dve stráni, tu je množina postala uradno pravilna. Po mojem je dvojina v osnovi heteroseksualna, ker sta to oče in mati. Homoseksualna ženska dvojina je bila skrita za domače stene, zato se zdi, da izginja. A danes se ji ni treba več skrivati

in bo mogoče postala samozavestnejša. Jezik ima močne zakonitosti, ki se jih ne da kar tako premagati. Napake, ki so jih naredili jezikoslovci kot jezikotvorci, nas še danes tolčejo po jeziku. Tisti, ki so sistematično zatrli germanizme, so verjeli, da smo del skupnega slovanskega jezika. Konec 19. stoletja smo hoteli za jezik znanosti namesto nemščine ruščino. Po koncu prve svetovne vojne smo se prepustili toku in verjeli, da smo del velikega jugoslovanskega naroda, dokler se nismo prebudili v novi realnosti, kar je v osemdesetih letih pripeljalo do 'skupnih jeder', pri katerih smo odločno zanikali sami sebe izpred sedemdesetih let. Vso drugo polovico devetnajstega stoletja in naprej so zagnani skrbniki jezika germanizme zamenjevali z besedami iz hrvaščine, češčine, ruščine. Mnogo germanizmov je odmrlo, ostali so v ilegali. Mislim, da si za svoje trpljenje zaslužijo rehabilitacijo in slovar.

Pa ostaniva pri jeziku. Odkar ste ustanovili zaničniško versko skupnost, se je zamenjalo nekaj vlad in ministrov za kulturo in sekretarjev za jezik, končni rezultat menjav so še malo večji davki na nekatere izdelke, ki širijo slovenski jezik. Je vera obratno sorazmerna z razmerami?

Vera je trdna ne glede na trenutno stanje. Ničto stopnjo davka na slovenščino lahko vpeljemo samo s konsenzom volilcev. Če ljudem ni do tega, potem tega pač ne bo. Jaz pa bom še zmeraj verjel, da je možno, ampak mi pač nočemo. Slovenščina je vez, ki združuje ljudi te države, ne pa nekaj, s čimer drugim težimo, da ne znajo in se pravilno reče nekaj čisto drugega, kot rečejo oni. Zato je treba dati jeziku možnost, da se razvija. Mi, ki v tem jeziku razmišljamo in sanjamo, potrebujemo kulturo. Če je nimamo, je boljše, da prekinemo s to matro in damo otrokom, ki so itak zmeraj bolj dvojezični, možnost za napredovanje.

František Čap se je zapil.

Ko razmišljam o jeziku in kulturi, večkrat pomislim na Islandijo. Veliko takih filmov so naredili, kot jih Slovenci niso sposobni. Poleti sem gledal na televiziji dinamično kriminalno nadaljevanko, pred leti super otroški film No Network, pa zabavno mestno dramo Reykjavik 101. In to so naredili pri 320.000 prebivalcih. Zakaj mi tega ne zmoremo? Zato, ker oni pošljejo talentirano mularijo študirat ven, mi imamo pa svojo filmsko šolo. Naši filmski in gledališki strokovnjaki učijo naše, ne spomnim se, da bi imeli kakšne tuje profesorje. František Čap se je zapil, namesto da bi ga vzeli za učitelja. Zapiramo se in mislimo, da mora naša kulturna produkcija preživet na našem trgu, denar za kulturo pa rajši dajemo v čast in slavo boginji umetnosti. Ampak poskrbet je treba predvsem za večino, ker večina izvoli tisto, kar nam vlada. Tej večini mora domača umetnost dajat feedback in ji pomagat živet. Umetnost v spregi s politiko (še večina disidentov je uspešno objavljala svoja dela) se je šla in se gre subvencionirano kulturno ponudbo, kakršna ustreza umetnikom, in spregleda potrebo večine domačega občestva. Umetniki na to pristajamo in ne znamo odjebat politike, ki je narejena za nas in ne za večinsko občestvo. Res mislim, da smo v grozno zajebani situaciji in bi bilo treba radikalno spremenit kulturno politiko. Da bi končno začeli snemat dobre otroške filme. V zadnji kolumni, ki sem jo nameraval napisat za *Večer*, sem hotel omenit slovensko mesto, ki ni prestolnica, ima pa zelo močno umetniško gledališče. Prej je imelo veliko amaterskih in polamaterskih odrov, ki so zaradi umetniškega gledališča, v katerem igrajo v glavnem iz Ljubljane pripeljani igralci, izgubili subvencije. In ker je Slovenija politično razdeljena tako, da ima podeželje desnica, mesta pa tako imenovana levica, podeželskim županom mest veliko bolj ustreza, da

imajo umetniško gledališče na republiškem nivoju, kot pa da bi se jim razrasle lokalne urbane umetniške prakse.

Otroškega filma res nimamo, kaj pa pravite za gledališče in literaturo?

Res težko rečem, ne hodim dosti v gledališče, pač delam svoje stvari. Teater imam res rad in zmeraj bolj mi je jasno, seveda tudi zato, ker razmišljam skozi zaničnike, da je to religija.

Petra Vidali

Večer, ponedeljek, 23. septembra 2013,
priloga *Večernica* 2013, str. 5

NATAŠA KONC LORENZUTTI: »TABU JE DANES TEŽNJA PO LEPOTI«

Nataša Konc Lorenzutti

(foto: Andrej Petelinšek)

Rojena 1970 v Kranju. Po končani Srednji šoli za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani je nadaljevala študij na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani, smer dramska igra in